

VNEUS Eteläpää Mari(VNK), Lehtinen
Lauratuulia(VNK), Pietarinen
Päivi(VNK)

31.01.2017

Viite

Asia

EU:n epävirallinen päämieskokous Maltalla 3.2; muuttoliikkeen ulkoinen ulottuvuus

EU:n tulee vastata keskeisen Välimeren muuttoliikkeeseen. On puututtava muuttoliikkeen perimmäisiin syihin ja ihmissalakuultajien toimintaan sekä tehostettava takaisinottoa. Yhteistyötä kolmansien maiden kanssa on tiivistettävä. Pohjois-Afrikan maiden, erityisesti Libyan, omaa kapasiteettia muuttoliikkeen hallinnassa on vahvistettava. Välittömistä toimista keskeinen on ihmishenkien pelastaminen.

Libyan vakauttaminen on avainkysymys keskeisen Välimeren muuttoliikkeen hallinnassa. EU:n on jatkettava vahvaa poliittista sitoutumista ja tukea Libyan. Suomi voi tukea mahdollista uutta Libyaan perustettavaa siviilikriisinhallintaoperaatiota, jonka valmistelussa keskeistä on Libyan valmius yhteistyöhön.

EU:n tulee tehostaa muuttoliiketoimia Libyan lisäksi myös muiden alueen toimijoiden, erityisesti Egyptin kanssa. Samalla tulee jatkaa mahdollisten vaihtoehtojen reittien seurantaa.

Rahoituksen osalta tulee keskittyä olemassa olevien instrumenttien tehostamiseen. Tämänhetkisten lähtö- ja kauttakulkumaiden lisäksi tulee huomioida pitkäjänteisesti myös alueet, joilla muuttoliikkeen arvioidaan ajankohtaistuvan.

Suomi pitää tärkeänä, että merkittävimpien lähtö- ja kauttakulkumaiden kanssa tehdään takaisinottosopimukset. Palautuksia on tehostettava.

Vaikuttavuuden vahvistamiseksi on huolehdittava EU:n ja globaalien toimijoiden yhteistyöstä ja toimien samansuuntaisuudesta. EU:n on lisättävä yhteistyötä keskeisten toimijoiden, kuten IOM ja UNHCR kanssa.

Kaiken toiminnan lähtökohtana tulee olla siirtolaisten ihmisoikeuksien täysimääräinen turvaaminen ja kunnioittaminen kansainvälisten velvoitteiden mukaisesti. Haavoittuvimmassa asemassa olevien oikeuksiin tulee kiinnittää erityistä huomiota.

Maltan epävirallisen EU-päämieskokouksen 3.2.2017 aiheena on muuttoliikkeen ulkoinen ulottuvuus. Kokouksessa on tarkoitus hyväksyä julkilausuma.

Komissio antoi 25.1. kesken Välimeren reitin muuttoliikkeestä tiedonannon, jonka toimenpide-ehdotukset komissio toivoo vahvistettavan Maltan epävirallisessa päämieskokouksessa.

Keskisen Välimeren muuttoliiketilanne

Välimeren muuttoliikevirtojen painopiste on siirtynyt itäisen Välimeren reitin (Turkki—Kreikka) vähentyneen muuttoliikkeen myötä keskiselle Välimerelle (Libya—Italia).

Keskisen Välimeren reittiä saapui vuonna 2015 pääasiassa Italiaan 154 000 henkilöä, itäisen Välimeren reittiä Turkista Kreikkaan 885 000 henkilöä. Vuonna 2016 vastaavat luvut olivat 181 000 ja 183 000 henkilöä. Vaikka tulijamäärät Italiaan ovat korkeita, Italiaan vuosina 2015—2016 saapuneista vain hieman yli puolet haki maassa turvapaikkaa. Esimerkiksi vuonna 2015 Suomesta haki turvapaikkaa yli 32 000 henkilöä, kun vastaavalla ajanjaksolla turvapaikkahakemuksen Italiassa teki 84 000 henkilöä.

Viime vuonna vajaat 90 prosenttia kesken Välimeren epäsäännöllisestä muuttoliikkeestä kulki Libyan kautta. Kesken Välimeren muuttoliikkeellä on suora yhteys lähialueen ja Saharan eteläpuoleisen Afrikan poliittisiin ja humanitaarisiin kriiseihin. Taustalla on myös Libyan epävakaus, sekä laajempia kysymyksiä, kuten pidemmän aikavälin kehityskysymykset Saharan eteläpuoleisessa Afrikassa ml. ilmastonmuutos, nälänhätä, vaino, parempien taloudellisten mahdollisuuksien tavoittelu, työttömyys, näköalattomuus ja eriarvoisuus sekä vakavat ihmisoikeusloukkaukset. Taustatekijät eivät ratkenne lähitulevaisuudessa vaan muuttoliikevirta Eurooppaan tulee jatkumaan. Haavoittuviin ryhmiin kuuluvien, erityisesti naisten ja alaikäisten, osuus tulijoista on kasvanut. Kesken Välimeren reitin tulijamäärät ovat vaihdelleet pitkälti sääolosuhteista riippuen, vähentyen talvikuukausina. On ennakoitu, että tulijamäärät ja samalla hukkumiskuolemat tulevat jälleen kasvamaan kevättä 2017 kohti, jos toimiin ei ryhdytä välittömästi.

EU:n toimet muuttoliikkeen hallitsemiseksi kesken Välimeren reitillä

Muuttoliike on ollut keskeinen aihe Eurooppa-neuvostoissa sekä ulko- että sisäministerineuvostoissa kevästä 2015 lähtien. Valletan epävirallisessa päämieskokouksessa 2015 käsiteltiin yhteistyötä muuttoliikekysymyksissä EU:n ja keskeisten Afrikan maiden kesken ja sovittiin sitä tiivistettävän mm. muuttoliikkeen perimmäisiä syitä, palautuksia, ihmissalakuljetusta, kansainvälistä suojelua ja laillista maahanmuuttoa koskien. EU:lle ja sen jäsenmaille vahvistettiin 2016 uusi kokonaisvaltainen lähestymistapa muuttoliikkeiden paremmaksi hallinnoimiseksi kolmansien maiden kanssa (*Partnership Framework*). Siihen kuuluvat muuttoliikekompaktit ovat maakohtaisesti laadittuja EU:n kumppanuuksia kolmansien maiden kanssa. Tavoitteena on vähentää sääntöjen vastaista muuttoliikettä sekä tehostaa palautuksia ja takaisinottoa. Tavoitteena on myös kohdentaa toimenpiteitä muuttoliikkeen perimmäisiin syihin parantamalla elinolosuhteita lähtömaissa.

Kesken Välimeren reitillä on erityisesti pyritty vahvistamaan EU:n läsnäoloa Välimerellä sekä estämään ihmissalakuljettajien toimintaa ja epäsäännöllisiä muuttovirtoja.

Suomi osallistuu sotilaallisiin ja siviilikriisihallintaoperaatioihin Pohjois-Afrikassa, Sahelin alueella, Afrikan Sarvessa ja Lähi-idässä 310 sotilaalla ja 30 siviilikriisinhallinta-asiantuntijalla.

Kesäkuussa 2015 perustetun EUNAVFOR MED Sophia -operaation tavoitteena on ihmissalakuljettajien toimintaedellytysten häiritseminen ja estäminen sekä Eurooppaan suuntautuvan laittoman maahanmuuton vähentäminen Välimerellä. Operaatiota on toistaiseksi jatkettu heinäkuuhun 2017 saakka ja tehtäviin on lisätty Libyan rannikkovartioston ja merivoimien kouluttaminen sekä YK:n aseidenvientikiellon toteutumisen valvonta Välimerellä.

EU:n rajavalvontaoperaatio EUBAM Libya toimii tällä hetkellä Libyan naapurimaassa Tunisiassa. EUCAP Sahel Mali –operaatio keskittyy koulutukseen ja neuvontaan sekä EUCAP Sahel Niger –operaatio Nigerin turvallisuusalan toimijoiden valmiuksien tukemiseen.

Frontexin koordinoiman yhteisoperaation (EPN Triton) rahoitus kolminkertaistettiin keväällä 2015 ja operaatioalueita laajennettiin. Vaikka mandaattina on rajavalvonta, operaatioita vahvistamalla tuettiin etsintä- ja pelastustoimia. Suomi osallistuu Triton-operaatioon vuonna 2017 seuraavasti: Dornier - valvontalentokone rajojenvalvontatehtävässä 1.9. - 12.10.2017. Lisäksi operaatiossa toimii Suomen lähettämiä asiantuntijoita.

Valmisteilla olevat EU:n toimet

Komission mukaan keskeinen toimi on Libyan eteläisen rajan vahvistaminen. EU:n missioilla ja projekteilla voidaan tukea Libyan viranomaisia rajavalvonnassa ja siirtolaisten suojelussa.

Samalla kun tiivistetään yhteistyötä Libyan kanssa, huolehditaan siitä, ettei naapurimaihin synny uusia muuttoliikereittejä. EU tiivistää muuttoliiketyhteistyötään Egyptin, Tunisian ja Algerian kanssa.

Komissio pitää ylitysten määrän vähentämistä ja ihmishenkien pelastamista tärkeimpinä tavoitteina, ja ehdottaa, että Libyaa tuetaan mm. varmistamalla rahoitus Libyan rannikkovartioston koulutukselle.

Ihmissalakuljettajien ja –kauppiaiden toiminnan tehokkaammaksi estämiseksi komissio ehdottaa tietojenvaihdon ja operatiivisen yhteistyön laajentamista EU-jäsenmaiden ja Libyan rannikkovartioston välillä. Tunisiaa, Algeriaa ja Egyptiä kannustetaan osallistumaan toimintaan.

Komission mukaan Libyassa oleskelevien siirtolaisten asemaa voidaan parhaiten parantaa vahvistamalla 1) siirtolaisten suojelua ja humanitaarista apua, 2) apua uudelleenkotoutumiseen, 3) vapaaehtoista paluuta lähtömaahan ja 4) kansainvälisen suojelun tarpeessa olevien uudelleensijoittamista. Erityisesti on varmistettava, että Libyan siirtolaiskeskukset olosuhteet ovat kansainvälisten ihmisoikeusstandardien mukaisia ja yhteistyötä tehdään alueen maiden kanssa niiden turvapaikka- ja maahanmuuttojärjestelmien kehittämiseksi.

Komission mukaan EU:n Afrikka-hätäapurahasto on pääasiallinen rahoitusväline EU:n muuttoliiketoimiin keskisen Välimeren reitillä ja sitä tulisi edelleen vahvistaa. Vuonna 2017 Afrikka-hätäapurahaston Pohjois-Afrikka –koria kasvatettaisiin 200 milj. euroa. Jäsenmailta toivotaan vastaavaa vapaaehtoisuutta rahastoon.

Suomen suora kontribuutio EU:n Afrikka-hätäapurahastoon on 5 milj. euroa. Suomen kokonaispanokseen muuttoliikerahoituksessa voidaan laskea tuki muuttoliikkeen lähtö- ja kauttakulkumaille Pohjois-Afrikassa ja Afrikan Sarvessa.

LIITTEET

Asiasanat	Eurooppa-neuvosto, muuttoliike, ulkosuhteet; rahoitus
Hoitaa	SM, UM, VM, VNK
Tiedoksi	EUE, LVM, MMM, OKM, OM, PLM, STM, TEM, VTV, YM